

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Põhikooli mitme aine õpetaja õppekava

Kersti Aasa

NOORTE KOHTINGUVÄGIVALLA LEVIMUS: SOOLISED ERINEVUSED

Magistritöö

Juhendaja: kaasprofessor Kristi Kõiv

Tartu 2022

KOKKUVÕTE

Noorte kohtinguvägivalla levimus: soolised erinevused

Magistritöös uuriti käimissuhete kogemust ning soolisi erinevusi kogetud ja toime pandud väärkohtlemise esinemissagedustes käimissuhetes noorukitel. Uuringus osales 183 noorukit vanuses 15-20 aastat. Kvantitatiivne uurimus viidi läbi ühe maakonna kolme kooli gümnaasiumiastmes. Uurimustulemustest selgus, et väärkohtlemist käimissuhetes kogesid poisid sagedamini kui tüdrukud. Väärkohtlemise üldliikidest (füüsiline, psühholoogiline, seksuaalne) kogesid käimissuhetes poisid sagedamini füüsilist väärkohtlemist. Füüsilise väärkohtlemise alaliikidest kogesid poisid sagedamini kui tüdrukud nii mõõdukat kui rasket väärkohtlemist käimissuhetes. Psühholoogilise väärkohtlemise alaliikidest on poisid sagedamini kogunud ja toime pannud ähvardavat käitumist ja emotsionaalset manipulatsiooni. Seksuaalses väärkohtlemises toime panemisel ja kogemisel sugudevahelisi erinevusi kohtinguvägivalla levimuses uuritud noorte seas ei esinenud.

Võtmesõnad: käimissuhe, noorukid, kohtinguvägivald

Abstract

Prevalence of dating violence among young people: gender differences

The master's thesis examined dating relationships and the gender differences of experienced and committed incidences of abuse in adolescents dating relationships. The study involved 183 adolescents attending high school. A quantitative study was conducted in three schools in one county. The results of the study showed that boys experienced abuse in dating relationships more often than girls. Of the general types of abuse (physical, psychological, sexual), boys were more likely to experience physical abuse in dating relationships. Of the subtypes of physical abuse, boys were more likely than girls to experience both moderate and severe abuse in dating relationships. Of the subtypes of psychological abuse, boys are more likely to experience and commit the acts of threatening behavior and emotional manipulation. There were no gender differences of perpetrating and experiencing sexual abuse in the young people studied in the prevalence of sexual abuse in dating relationships.

Keywords: dating relationship, adolescents, dating violence

SISUKORD

KOKKUVÕTE	2
Abstract	2
SISSEJUHATUS	4
TEOREETILINE ÜLEVAADE.....	5
Paarisuhtevägivald	5
Noorukite käimissuhe	5
Kohtinguvägivald käimissuhetes	6
METOODIKA	10
Valim.....	10
Uurimisinstrument	11
Andmekogumine	13
Andmeanalüüs.....	13
Tulemused.....	14
ARUTELU	22
Töö piirangud ja praktiline väärtus	26
Tänuõnad	26
Autorsuse kinnitus	27
Kasutatud kirjandus	28
Lisad.....	31
Lisa 1. Küsimustik	31

SISSEJUHATUS

Kui kümme aastat tagasi väideti, et paarisuhtevägivalla kogemuse tunnistamine meie ühiskonnas on suur tabu ja kuulub inimeste eraellu, siis läänemaailmas on sellest avalikult räägitud alates 1970ndatest aastatest (Soo *et al.*, 2012). Viimastel aastatel on ka Eestis hakatud rohkem avalikult rääkima paarisuhtevägivallast, mis on praeguse või endise partneri poolt toime pandud käitumine – sisaldab füüsilist ja psühholoogilist väärkohtlemist, seksuaalset sundust ning kontrollivat käitumist, põhjustades vägivalla ohri füüsilist, seksuaalset ja/või psühholoogilist kahju (Preventing intimate partner ..., 2010). Vähem on tähelepanu pööratud kohtinguvägivallale, mis on paarisuhtevägivalla alaliik ja leiab aset käimissuhetes noorukite seas mittekooseluliste partnerite vahel, näiteks poiss- ja tüdruksõbra vahel (Linno *et al.*, 2014).

Kuigi paarisuhtevägivald võib alata sageli noorukieas (Foshee, 1996) hõlmavad vähesed kohtinguvägivalla uuringud noorukeid. Noorukieas kogetud erinevat liiki (füüsiline, psühholoogiline kui ka seksuaalne) väärkohtlemine käimissuhetes võib avaldada mõju hilisematele vaimsetele ja füüsilistele tervisehädadele või käitumisele paarisuhetes. Longituuduuringud on näidanud, et noorukieas kohtinguvägivalla kogemine suurendab vägivalda partneri suhtes täiskasvanueas, aidates kaasa põlvkondede pikkusele vägivallatsükli (McNaughton Reyes *et al.*, 2021).

Esimene uuring, kus keskenduti ka paarisuhtevägivallale (uuritavate vanus 15-74) viidi Statistikaameti poolt läbi 2009. aastal (Paats, 2010). Uuringu tulemus näitas, et enam kogeti paarisuhtevägivalda just nooremate seas (Linno *et al.*, 2014). Ka 2003.-2004. aastal läbi viidud rahvusvaheline noorte uuring kinnitab, et seksuaalset väärkohtlemist kogetakse sageli noorukieas just teiste tuttavate noorte poolt (Linno *et al.*, 2014). Neito (2012) magistritöö raames tehtud uurimustöö oli esimene uuring Eestis, kus analüüsiti käimissuhetes väärkohtlemist liigiti ja kahest aspektist – kogetud ja toime pandud väärkohtlemist ning selle uuringu tulemused näitasid, et 89% vastajatest olid kogunud käimissuhtes mingit liiki väärkohtlemist ja 79% vastajatest olid ise olnud väärkohtlejad. Seniste läbiviidud uuringute põhjal saab öelda, et väärkohtlemine on noorukite käimissuhtes probleem, millele tuleb rohkem tähelepanu pöörata. Terved ja head suhted on seotud füüsilise ja vaimse tervisega, mis omakorda mõjutavad noorukite elu tulevikus.

Eestis puuduvad noorukite kohtinguvägivalla uuringud, kus väärkohtlemist on uuritud kolme väärkohtlemise liigi lõikes soopõhiselt kahest seisukohast – kogunud ja toime pandud

väärkohtlemine. Töö eesmärgiks oli välja selgitada käimissuhte kogemus ning soolised erinevused kogetud ja toime pandud väärkohtlemise esinemissageduses käimissuhetes noorukitel.

Töös kasutatakse paralleeltermineid:

väärkohtlemine käimissuhetes – vägivald käimissuhetes - kohtinguvägivald

TEOREETILINE ÜLEVAADE

Maailma Tervishoiuorganisatsiooni definitsioonist lähtuvalt on vägivald füüsilise jõu või mõjuvõimu tahtlik kasutamine või sellega ähvardamine, mille tagajärjeks tõenäoliselt võivad olla vigastused, surm, psühholoogilised kahjud või arenguhäired (World report on ... , 2002). Kase (2004) hinnagul on vägivald käitumine, mille abil saavutatakse võim teise inimese üle talle hirmu tekitades, ja see tähendab teise inimese käitumise, mõtete ja tunnete kontrollimist. Erinevates uuringutes kasutatakse erinevaid vägivalda liigitusi. Lähtuvalt vägivaldaaktide olemusest saab vägivalda jagada kolmeks spetsiifiliseks vägivalda liigiks: füüsiliseks, psühholoogiliseks ja seksuaalseks väärkohtlemiseks (World report on ... , 2002). Antud magistritöös käsitletakse vägivalda liigitamist kolme kategooriasse seoses väärkohtlemisega: füüsiliseks, seksuaalseks ja psühholoogiliseks väärkohtlemiseks (Foshee, 1996; Burelomova *et al.*, 2018).

Paarisuhtevägivald

Paarisuhte all mõistetakse abielu-, kooselu- või käimissuhtes olevaid (olnuid) partnereid, kes identifitseerivad ennast paarina (Soo, 2010; Part & Kull, 2019). Paarisuhtevägivald (*intimate partner violence*) on füüsilist, seksuaalset või psühholoogilist kahju tekitav käitumine lähisuhtes, hõlmab nii praeguste kui ka endiste abikaasade või partnerite vahel toimuvat vägivalda (Preventing intimate partner..., 2010). Eestis defineeritakse intiimpartneri vastu suunatud vägivalda paarisuhtevägivaldaks (Soo, 2010), kus ohvri ja vägivallatseja ühine eluase ja kooselu pole määravaks teguriks (Linno, *et al.*, 2014). Seega ei haara paarisuhtevägivald mitte ainult abielus- või vabaabielus olevaid inimesi, vaid ka käimissuhtes olevaid isikuid.

Noorukite käimissuhe

Noorukiea ühkes tähtsamaks sotsiaalseks muutuseks on käimissuhete tähtsuse tõus (Collins, 2003). Käimissuhted, mis Euroopas ja Ameerika Ühendriikides ei viita abielule ega pikaajalisele kooselule, tekivad noorukieas või noores täiskasvanueas ja ulatuvad

juhuslikest esmakohtumistest kuni pikemaajalise seksuaalpartnerluseni (Preventing intimate partner..., 2010). Kraav ja Kõiv (1999) on jaganud käimise noorukieas kolme astmesse: filtreerimine ja simuleerimine, kitsenemine ja praktiseerimine ning käimise aste. Esimeses ja teises astmes on tegemist eelkõige sõprussuhetega, kolmandas astmes on moodustunud paar, kelle vahel on tekkinud armastussuhe ja kohustused üksteise suhtes. Käimissuhtes noorukid veedavad rohkem aega oma partneriga kui pere ja sõpradega.

Kolm neljandikku 16-18 aasta vanustest noortest on käinud kohtamas (Sorensen, 2007). Uuringud näitavad, et 15-16 aastastel noorukitel 35% on käimissuhe kestnud kuni 11 kuud (Collins, 2003). Neito (2012) uuringu tulemustest selgus, et esimene käimissuhte kogemus on omanadatud keskmiselt 15,2 aasta vanuselt ja keskmiselt 16,7 aasta vanuselt oli olnud kolm käimissuhet. Kuigi enamik noorukite esimesed käimissuhted kestavad vaid paar nädalat või mõned kuud, mängivad varased suhted noorukite elus ja arengus olulist rolli, mõjutades identiteedi kujunemist, pakkudes sotsiaalset tuge, mõjutades turvalise kiindumuse kujunemist ja arengule sobivaid muutusi (Foshee *et al.*, 2009), et täiskasvanueas luua pikaajalisi pühendunud suhteid. Seega annavad käimissuhted noorukitele kogemusi, mis kujundavad nende pikaajalist arengut kas positiivselt või negatiivselt (Sorensen, 2007). Ei ole oluline, kui vanalt käimissuhet alustatakse või mitu käimissuhet on kogetud vaid oluline on suhte sisu ja kvaliteet.

Kohtinguvägivald käimissuhtes

Vägivalda võib kogeda igas vanuses. Eeriti murettekitav on noorukiea käimissuhtes esinev vägivald, mida nimetatakse ka noorukite kohtinguvägivallaks (Exner-Cortens *et al.*, 2021) ja võib kanduda edaspidistesse paarisuhtesse. Kohtinguvägivald (*dating violence*) on paarisuhtevägivalda alaliik, mis leiab aset mittekooseluliste intiimpartnerite vahel (Linno *et al.*, 2014) ja on mõistena alles hiljuti kasutusele võetud märkimaks noorte käimissuhtes esinevat vägivalda (Part & Kull, 2019). Kohtinguvägivald viitab füüsilise, seksuaalse ja/või psühholoogilisele väärkohtlemisele käimissuhte kontekstis praeguse või endise kohtingupartneri suhtes (Linno *et al.*, 2014). Sealhulgas jälitamine, mida kogetakse kohtamas käies ja/või seksuaalsuhtes varases ja keskmises noorukieas (11–18-aastased) (Exner-Cortens *et al.*, 2021). Kohtinguvägivald on kontrollivahend inimese üle, kellega ollakse suhtes ja selliseid suhteid iseloomustab võimu ja kontrolli omamine partneri üle (Part & Kull, 2019). Noorte kohtinguvägivald sarnaneb täiskasvanute vahel toimuvale paarisuhtevägivallale, kuna avalduvad sarnased vägivaldsed käitumismustrid alates näiteks

kontrollivast käitumisest suhte alguses kuni füüsilise ja seksuaalse väärkohtlemiseni suhte arengul (Linno *et al.*, 2014).

Füüsiline väärkohtlemine viitab füüsilise jõu kasutamisele, ohvrile valu, vigastuste ja kannatuste tekitamisele (Burelomova *et al.*, 2018), mis ulatub kinnihoidmisest ja rusikahoopidest kuni kägistamise ja relvade kasutamiseni (Kase, 2004). Vigastuste tõenäosusest lähtuvalt jagatakse füüsiline väärkohtlemine kaheks alamkateooriaks: mõõdukaks ja raskeks füüsiliseks väärkohtlemiseks (Foshee, 1996). Mõõduka füüsilise väärkohtleise alla käimissuhetes kuuluvad tegevused, mis tõenäoliselt ei too kaasa (raskeid) vigastusi (Soo, 2010). Foshee (1996) kategoriseering toob mõõduka väärkohtlemise tegevusteks kriimustamise, kõrvakiilu andmise, käe või käte väänamise, vastu seinatõukamise või hoidmise, jalaga löömise, sõrmede väänamise, hammustamise, tõukamise või tirimise, autost välja viskamise ja viskamise millegagi, mis haiget tegi. Raske väärkohtlemise tegevusteks on partneri kägistamine, põletamine või kõrvetamine, rusikaga löömine, terava esemega löömine, läbipeksumine ja relva või noaga ründamine (Foshee, 1996). Antud füüsilise väärkohtlemise kategoriseering (mõõdukas ja raske väärkohtlemine) oli ka antud magistritöös empiiriliste andmete kogumise aluseks.

Seksuaalse väärkohtlemise all mõistetakse käimissuhte kontekstis partneri sundimist astuma seksuaalvahekorda või sooritama, mis tahes muud laadi seksuaaltegevust, mida ta/partner peab alandavaks (Burelomova *et al.*, 2018), aga ka sunniviisilist suudlemist, ebameeldivaid puudutusi (Jouriles *et al.*, 2009). Soonets (1997) jagab toimepanija kavatsuste põhjal seksuaalse väärkohtlemise kaheks: seksuaalne ahistamine ja seksuaalne vägivald. Partneri seksuaalne ahistamine on üks levinumaid vorme – see on mis tahes soovimatu sõnaline, mittesõnaline või füüsiline seksuaalse olemusega tegevus või käitumine (Soo *et al.*, 2015), kus toimub manipultatsioon ja partneri psühholoogiline mõjutamine. Seksuaalne vägivald on igasugune sunnitud seksuaalvahekord või seksuaalvahekorda astumise katse, mis on seotud kehalise vägivallaga (Soo *et al.*, 2015). Seksuaalsele väärkohtlemisele on iseloomulik, et see ei põhine vastastikusel kokkuleppel ja sageli kaasneb sellega ka füüsiline vägivald ja/või psühholoogiline manipuleerimine ja/või survestamine (Kase, 2004; Soo *et al.*, 2015).

Psühholoogiline väärkohtlemine esineb erinevates vormides. Vägivallatsejad kasutavad partneri suhtes erinevaid viise alates psühholoogilisest survest ja jõhkrast sõimust kuni piirangute seadmise ja sotsiaalse isolatsioonini (Kase, 2004). Käitumised, mis viitavad psühholoogilisele väärkohtlemisele mõjutades ohvri enesehinnangut ja eneseväärikust, võivad olla: verbaalsed

väärkohtlemised, nagu solvamine, alandamine, ähvardamine, piinlikkuse tekitamine, süüdistamine, naeruväärustamine ja piirangute seadmine (Burelomova *et al.*, 2018). Kuna psühholoogilise väärkohtlemise esinemist on väga raske kindlaks teha ja kahjud pole nähtavad, on see kõige raskemini tuvastatav väärkohtlemise liik. Foshee ja kolleegid (1996, 2009) jagasid psühholoogilise väärkohtlemise käimissuhetes neljaks alamliigiks: ähvardav käitumine, jälgiv käitumine, isiklik solvamine ja emotsionaalne manipulatsioon. Antud psühholoogilise väärkohtlemise liigitus oli antud magistritöös empiiriliste andmete kogumise aluseks.

Tegelikult esineb sageli erinevat tüüpi kohtinguvägivalda noorukite käimissuhetes. Kui esineb ühte tüüpi väärkohtlemist (füüsiline, psühholoogiline või seksuaalne), siis on suur tõenäosus, et see on seotud teist tüüpi väärkohtlemisega (Jouriles *et al.*, 2009). Seega ei piirdu väärkohtlemine käimissuhetes mitte ainult füüsilise jõu kasutamisega, vaid hõlmab ka ähvardamist ning hirmutamist ja tahtliku kahju tekitamist.

Suurbritannias 13-17 aastaste noorukite uuringust tuli välja, et 18% poistest ja 25% tüdrukutest on kogenud käimissuhetes mõnda füüsilise väärkohtlemise vormi (Barter *et al.*, 2009). Samas Molidori ja Tolmani uuring (1998) näitas, et väärkohtlemist on kogenud poisid ja tüdrukud üsna võrdelt (32,6% poistest ja 31,3% tüdrukutest). Ka Austraalias läbi viidud noorte 12.- 20. aastaste uuringus ilmnis sarnasuse tendents – 37% poistest ja 36% tüdrukutest oli käimissuhetes olles kogenud füüsilist väärkohtlemist (Daff *et al.*, 2021). Suurbritannia uuringu kohaselt oli psühholoogilist vägivalda kogenud 75% tüdrukutest ja 50% poistest, tuues välja mõlema soo poolt kõige sagedamini esinenud psühholoogilise vägivalla vormid nagu ülenalja tegemine ja pidev kontrollimine partneri poolt ja mõnda seksuaalvägivalla vormi oli kogenud iga kolmas tüdruk ja 16% poistest (Barter *et al.*, 2009). Austraalia noorukite uuringud kinnitasid, et tüdrukud langevad seksuaalse väärkohtlemise ohvriteks käimissuhetes rohkem kui poisid (vastavalt 14% ja 7%) (Daff *et al.*, 2021). Kanada 2017/2018 uuringus (uuritavate keskmine vanus 15,3) tunnistasid noorukid, et viimase 12 kuu kohtingukogemuse puhul on kogenud füüsilist väärkohtlemist 11,8% ja psühholoogilist väärkohtlemist 27,8% (Exner-Cortens *et al.*, 2021). Eelnevatest uuringutest kerkis esile, et noorukite käimissuhetes on psühholoogilise väärkohtlemise esinemissagedus kõrgem teistest väärkohtlemise liikdest. Põhjuseks võib tuua, et psühholoogiline väärkohtlemine esineb sageli koos teiste väärkohtlemise liikidega.

Väärkohtlemise kogemisel on suurem tõenäosus, et tüdrukud on olnud sagedamini raske füüsilise ja seksuaalse väärkohtlemise ohvrid (Jouriles *et al.*, 2009). Väärkohtlemise toime

panemisel käimissuhetes on leitud soolisi erinevusi, kus poisid on tunnistanud sagedasemat seksuaalse väärkohtlemise toime panemist ja tüdrukud on kasutanud partneri suhtes sagedamini nii füüsilist kui ka psühholoogilist väärkohtlemist (Daff *et al.*, 2021), kusjuures Foshee uuringust (1996) lähtuvalt olid tüdrukud võrreldes poistega oluliselt rohkem kasutanud oma partneri suhtes nii mõõdukat kui rasket füüsilist väärkohtlemist.

Eestis 2009. a Statistikaameti poolt läbi viidud uuringus, kus keskenduti ka paarisuhtevägivalla uurimisele (uuritavate vanus 15-74), leiti, et 15-29 aastastest, kes olid paarisuhtes, aga ei elanud partneriga koos, oli paarisuhtevägivallaga kokku puutunud 19%, samas 50-74 aastased aga 4% (Linno *et al.*, 2014). Seega näitas uuringu tulemus, et enam kogeti paarisuhtevägivalda just nooremate seas. Eestis Neito (2012) läbi viidud kohtinguvägivalla uurimus gümnasistide käimissuhetes näitas, et 26,8% küsitletutest on kogenud füüsilist või seksuaalset ning 29,7% psühholoogilist vägivalda, kusjuures füüsilist väärkohtlemist olid kogenud poisid sagedamini ja seksuaalset väärkohtlemist tüdrukud.

2003.-2004. aastal viidi läbi rahvusvaheline noorte uuring, milles osales ka Eesti, et välja selgitada, kui palju ja mis laadi seksuaalset väärkohtlemist on Eesti noored kogenud (Soo & Kutsar, 2004). Kuigi otseselt kohtinguvägivalda selles uuringus ei käsitletud, kinnitas 44% 16-19- aastastest neidudest ja 15% noormeestest, et on kogenud oma elu jooksul vähemalt üht seksuaalvägivalla episoodi, mis on enamasti kergemat laadi vägivallajuhtum (nt käperdamine) (Linno *et al.*, 2014). Uuringu kohaselt on seksuaalselt väärkohtlejateks peamiselt poisid, aga ka tüdrukute osakaal väärkohtlejate seas suur, keda oli kolmandik (Soo & Kutsar, 2004). 9% noormeestest ja 3% neidudest kinnitasid seksuaalse väärkohtlemise toimepanemist, st et nad on ise avaldanud kellelegi seksuaalset survet. Kuna toimepanija ja kannatanu keskmine vanus uuringus oli 16-17 eluaastat, siis seksuaalset väärkohtlemist kogetakse sageli noorukieas ja just teiste tuttavate noorte poolt, 57% seksuaalse väärkohtlemise ohvri puhul oli vägivallatseja olnud tuttav isik (Linno *et al.*, 2014). Noorukitel, kes kogevad kohtingu- ja/või seksuaalsuhtes vägivalda, on suurem risk kogeda täiskasvanueas uuesti ohvriks langemist (Exner-Cortens *et al.*, 2021).

Kohtinguvägivalla kogemus noorukieas on seotud mitmete kahjulike tervisemõjudega, sealhulgas vaimse tervise probleemide ja uimastavate ainete kasutamisega (Exner-Cortens *et al.*, 2021). Olenemata soost kinnitavad Suurbritannia uuringus osalenud noorukid, et kohtinguvägivalla eri liikide kogemine on mõjutanud negatiivselt nende heaolu (Barter *et al.*,

2009). Et vägivallajuhtumeid vähendada ja ära hoida, on oluline märgata ohtu võimalikult vara (Linno *et al.*, 2014). Tõhus ennetus põhineb eelkõige probleemi olemuse mõistmisel.

Töö eesmärgiks on välja selgitada käimissuhte kogemus ning soolised erinevused kogetud ja toime pandud väärkohtlemise esinemissageduses käimissuhetes noorukitel.

Uurimusküsimusteks on:

1. Missugused on noorukite käimissuhete kogemused?
2. Millised on erinevused kogetud ja toime pandud füüsilise väärkohtlemise esinemissageduses käimissuhetes poistel ja tüdrukutel?
3. Millised on erinevused kogetud ja toime pandud psühholoogilise väärkohtlemise esinemissageduses käimissuhetes poistel ja tüdrukutel?
4. Millised on erinevused kogetud ja toime pandud seksuaalse väärkohtlemise esinemissageduses käimissuhetes poistel ja tüdrukutel?

METOODIKA

Käesoleva magistritöö kvantitatiivses uurimuses koguti andmeid kirjaliku küsimustikuga. Küsitlusuuringu eesmärk on koguda standardiseeritud infot suurema hulga inimeste kohta (Beilmann, 2020). Kvantitatiivse uurimismeetodiga saadakse matemaatiliselt mõõdetavad tulemused, mille töötlemiseks kasutatakse matemaatilisi meetodeid.

Valim

Antud uurimustöös kasutati valimi moodustamiseks mugavusvalimit, lähtudes lihtsa kättesaadavuse ja koostöövalmiduse põhimõttest (Õunapuu, 2014). Uuritavad noorukid leiti ühe maakonna kolme kooli gümnaasiumiastmetest. Mugavusvalimi alusel moodustus valim 187 vastajast ühe maakonna kolme kooli gümnaasiumiastme erinevatest klassidest (10. -12. klass) . Valimist tuli neli vastust eemaldada: kaks vastust ei olnud usaldusväärsed, kuna esimest korda kohtamas käimise vanus oli vastaja praegusest vanusest oluliselt suurem ja kaks ankeeti oli tagastatud tühjana. Andmeid analüüsitakse 183 küsitluse vastuste põhjal. Valim moodustus 71 poisist ja 112 tüdrukust vanuses 15-20 aastat (tabel 1).

Tabel 1. Tüdrukute ja poiste vanuseline jaotus

Vanus	Tüdrukud	Poisid	Kokku
15	3	2	5
16	23	13	36
17	44	27	71
18	23	21	44
19	13	7	20
20	6	1	7
Kokku	112	71	183

Uurimisinstrument

Empiiriliste andmete kogumiseks kasutati kirjalikku küsimustikku noorte käimissuhete erinevat liiki kohtinguvägivald (füüsiline, seksuaalne, psühholoogiline) esinemissageduse kindlaksmääramisel enesekohase meetodina. Empiiriliste andmete kogumiseks kasutati elektroonilist küsimustikku. Vastajad said lingi, mis viis küsitluskeskkonda, kus sai küsimustele vastata

Ankeet (lisa 1) oli jagatud kahte ossa, esimeses osa (sissejuhav osa) küsiti vastajate vanust, sugu ja küsimusi käimissuhte kogemuse kohta: Kas sa oled käinud kohtamas ja sul on olnud käimissuhteid? Kui vastaja vastas „Ei“, siis edasi küsimustikule vastama ei pidanud. Küsimusele: Mitu käimissuhet sul on või on olnud? sai valida sobiva vastusevariandi (1-2 suhet, 3-5 suhet, rohkem kui 5 suhet, käimissuhet pole olnud). Edasi paluti kirjeldada oma praegust või varasemat käimissuhet. Kui varasemaid käimissuhteid on olnud rohkem, siis paluti kirjeldada viimast käimissuhet, kus uuriti vastaja ja ka partneri vanust käimissuhte algul ning küsimusele: Kui kaua te kohtamas käisite või olete käinud? sai vastuseid valida variantide (kuni 1 kuu; kuni 3 kuud; kuni 6 kuud; kuni aasta; kuni 3 aastat; rohkem kui 3 aastat) seast (Neito, 2012).

Küsimustiku teises osas (põhiosa) kasutas töö autor Foshee ja tema kolleegide (1996, 2009) koostatud küsimustikku, mis on adapteeritud Neito (2012) uurimuses koos töö juhendajaga uurimaks kohtinguvägivald erinevate (füüsiline, psühholoogiline, seksuaalne väärkohtlemine) liikide esinemissagedust noorukite käimissuhetes. Küsimustiku küsimuste põhjal uuritakse kohtinguvägivald liikide esinemissagedust kahest aspektist: väärkohtlemise kogemist ohvrina (edaspidi: kogenud) ja vägivald kasutamist partneri vastu (edaspidi: toime pannud).

Psühholoogilist väärkohtlemist (lisa 1, II osa, 1. ja 2. küsimus) hinnati Foshee (1996) poolt toodud liigituse alusel, kus kogetud ja toime pandud psühholoogiline väärkohtlemine jagunes nelja alaliigi alla: ähvardav käitumine, jälgiv käitumine, isiklik solvamine, ja emotsionaalne manipulatsioon. Psühholoogiliste väärkohtlemisaktide hindamiseks esitati küsimus: *Kui tihti on inimene, kellega oled käinud või käid kohtamas, teinud Sulle järgnevat?* ja *Kui tihti oled Sa teinud järgnevat inimesele, kellega oled käinud või käid kohtamas?* Väärkohtlemise hindamiseks tuli vastajal valida 14 käitumisakti esinemissagedus skaalal 0- st (mitte kunagi) kuni 3-ni (väga sageli).

Füüsiline väärkohtlemine käimissuhetes on Foshee jt (2009) järgi jagatud kaheks mõõdetavaks alaliigiks: mõõdukaks ja raskeks füüsiliseks väärkohtlemiseks, mis küsimustikus moodustasid kaks alaskaalat.

Füüsilise väärkohtlemise kogemise (lisa 1, II osa, 5. küsimus) väljaselgitamiseks käimissuhetes esitati küsimus: *Kui mitmel korral on inimene, kellega oled käinud või käid kohtamas, teinud Sulle järgnevat? Märgi ainult siis, kui tema tegi seda esimesena (mitte enesekaitsest tingituna).* Toime pandud füüsilise väärkohtlemise väljaselgitamiseks (lisa 1, II osa, 6. küsimus) käimissuhetes küsiti: *Kui mitmel korral oled Sina teinud järgnevaid asju inimesele, kellega oled käinud või käid kohtamas? Märgi ainult siis, kui Sina tegid seda esimesena (mitte enesekaitsest tingituna).* Mõlema küsimuse järel tuli vastajal hinnata 18 käitumisakti esinemissagedust skaalal nullist kolmeni, kus 0 — mitte kunagi; 1 — üks kuni kolm korda; 2 — neli kuni üheksa korda; 3 — kümme või rohkem korda. Foshee jt (1996, 2009) liigitas mõõduka füüsilise väärkohtlemise alla järgmised käitumsaktid küsimustiku küsimustena: kriimustamine, kõrvakiilu andmine, käe või käte väänamine, vastu seina tõukamine või hidmine, jalaga löömine, sõrmede väänamine, hammustamine, tõukamine või tirimine, autost välja viskamine, viskamine millgagi, mis haiget tegi, mis moodustasid alaskaala. Raske füüsilise väärkohtlemise alla liigitusid – kägistamine, põletmine või kõrvetamine, rusikaga löömine, mõne muu tugeva esemega löömine, läbipeksmine, relva või noaga ründamine, mis moodustasid alaskaala.

Lisaks sisaldas küsimustik (lisa 1, II osa, 5. ja 6. küsimus) sisaldas kahte küsimust, mis kategoriseerusid kogetud ja toime pandud seksuaalse väärkohtlemise alla- seksima sundimist ja sundimist mingit muud laadi seksuaalse tegevuse tegemist.

Enesekaitseks kasutataud väärkohtlemise määramiseks (lisa 1, II osa, 3. küsimus) käimissuhetes esitati uuritavatele küsimus: *Kui tihti oled enesekaitseks löönud inimest, kellega*

oled käinud või käid kohtamas? Vastaja vastas esinemissageduse hinnanguskaalal 1 – 5, kus 1 – mitte kunagi ja 5 – kümme või rohkem korda. Väärkohtlemisel saadud vigastuste sagedust (vt lisa 1, II osa, 4. küsimus) uuriti küsimusega: *Mitu korda on inimene, kellega oled käinud või käid kohtamas, sulle meelega tekitanud vigastusi (nt sinikas, marrastus, põletus, haav või luumurd)?* Vastates hinnanguskaalal 1 – 4, kus 1 – mitte kunagi ja 4 – rohkem kui viis korda.

Andmekogumine

Kvantitatiivsete andmete saamiseks kasutatakse standarditud küsimustikku ja vastused analüüsitakse statistikameetoditega (Õunpuu, 2014). Küsitlusuuringu puhul on eetikareeglid kindlalt paigas. Uuringus osalevatelt inimestelt tuleb küsida nõusolek nende andmete kogumise, talletamise ning kasutamise kohta ja tagada andmete anonüümsus (Beilmann, 2020). Sellest lähtuvalt pöördus töö autor uuringu läbiviimiseks e-kirja teel esmalt kolme kooli juhtkonna poole, et teavitada kooli teadustöös osalemises ja tutvustada lühidalt uuringu eesmärki ning saada nõusolek küsitluse läbiviimiseks koolis. Töö autor saatis tuttavate õpetajate abiga vastavasisulise teate ka mittetäisealiste noorukite vanematele, kas eKooli või Stuudiumi kaudu, kus anti võimalus ka uuringust osavõttust loobuda teavitades sellest töö autorit kindlaks kuupäevaks. Uuringus osalenutele tuleb tagada anonüümsus ja konfidentsiaalsus (Beilmann, 2020) ning vabatahtlikkus. Vastavasisuline teavitus oli uuringus osalejate küsimustikule eelnevas e-kirjas ja ka küsimustikku tutvustavas osas.

Küsimustiku vorm on elektrooniline veebiküsitlus, kasutati *Google Forms* keskkonda ning vastajatele saadeti link, mis viib keskkonda, kus vastaja saab vastata.

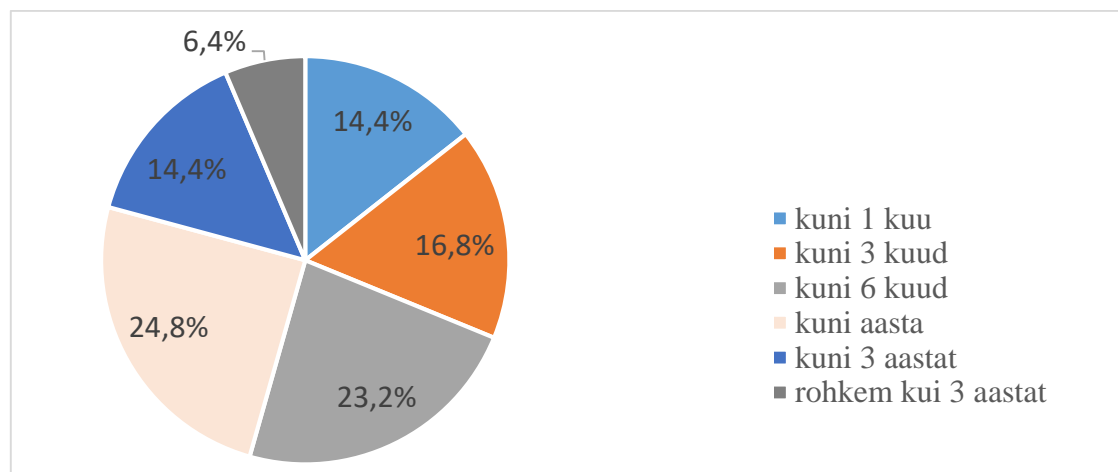
Andmeanalüüs

Kirjaliku küsimustikuga kogutud andmete sisetamiseks, korrastamiseks ja analüüsimiseks kasutati MS Excel tabelitöötluse programmi ja ststistilise analüüsi tegemiseks IBM SPSS Statistics 28 programmi. Valimi ja tulemuste kirjeldamiseks kasutati kirjeldavat statistikat (protsendid, aritmeetilised keskmised, mood, miinimum ja maksimumväärtused). Andmeanalüüsi meetodina kasutati *t*-testi (*Independent Samples T test*) ja χ^2 - testi. Kahe sõltumatu grupi (poisid ja tüdrukud) hinnanguskaala aritmeetilisi keskmisi võrreldes otsustati, kas väärkohtlemise esinemise puhul on erinevus statistiliselt oluline olulisuse nivool ($p < 0,05$). Käimissuhete kogemuste protsentjaotiste (tüdrukud, poisid) võrdlemiseks kasutati χ^2 - testi.

Tulemused

Noorukite käimissuhted

Uurimuses osales 183 gümnaasiumiastme noorukit. Neist 61,2% (N=112) oli naissoost ja 38,8% (N=71) meessoost. Käimissuhtes oli olnud 65,6% (N=120) vastanutest: 64,3% (N=70) neidudest ja 67,1% (N=50) noormeestest. Statistiliselt olulisi erinevusi poiste ja tüdrukute käimissuhete kogemuste ulatuses ei esinenud mõõdetuna χ^2 testiga ($\chi^2=1,53$; $p=0,22$). Vastanute seas oli kõige rohkem neid, kellel oli olnud üks kuni kaks käimissuhet (51,6 % vastanutest), kolm kuni viis käimissuhet oli 13,7% ja 2,7% oli käimissuhteid olnud rohkem kui viis. Käimissuhe oli kestnud (joonis 1) kuni üks kuu oli 14,4%, kuni kolm kuud oli 16,8%, kuni kuus kuud 23,2% ja kuni aasta 24,8% vastanutel. Kaheksal vastanul (6,4%) oli suhe kestnud rohkem kui 3 aastat. Käimissuhet alustati keskmiselt 15,9 (Mo =16) aastaselt ja jäi vahemikku 12-19 aastat. Partneri vanus oli keskmiselt 17,06 (Mo=17) aastat ja jäi vahemikku 8 - 25 aastat.

Joonis 1. Noorukite käimissuhte kestvus

Kogetud ja toime pandud väärkohtlemise sagedus käimissuhetes tüdrukutel ja poistel üldliikide lõikes

183 uuringust osalenust noorukist oli kokku puutunud käimissuhtes mingit liiki väärkohtlemisega 108 vastajat s.o 59%, kellest 63 (58%) olid tüdrukud ja 45 (42%) olid poisid. Esinemissageduste aritmeetiliste keskmiste võrdlus näitas, et väärkohtlemise kogemisel on

statistiliselt olulised erinevused: poisid kogesid väärkohtlemist käimissuhtes sagedamini kui tüdrukud ($M_n(\text{tüdrukud})=0,76$; $M_m(\text{poisid})=0,83$; $t=3,477$; $p<0,01$).

Vähemalt ühe väärkohtlemisakti partneri suhtes oli toime pannud 94 vastanut s.o 87%, kellest 53 (56%) oli tüdrukuid ja 41 (44%) oli poisse. Statistiliselt olulisi erinevusi väärkohtlemise toime panemisel tüdrukute ja poiste vahel ei esinenud.

Kogetud väärkohtlemise liikidest oli füüsilise väärkohtlemisega kokku puutunud 51 vastajat, 22 (43%) tüdrukut ja 29 (57%) poissi; psühholoogilist väärkohtlemist oli kogunud 105 (97%) vastajat, 61(58%) tüdrukut ja 44 (42%) poissi; seksuaalset väärkohtlemist 20 (19%) vastajat, 13 tüdrukut (56%) ja 7 poissi (44%).

Toime pandud väärkohtlemise liikidest tunnistas 44 (41%) vastajat, 27 (61%) tüdrukut ja 17 (39%) poissi, et on kasutanud partneri suhtes füüsilist väärkohtlemist; 87 vastajat (81%), et on partneri suhtes toime pannud vähemalt ühe psühholoogilise väärkohtlemisakti, neist 51 (59%) tüdrukut ja 36 (41%) poissi; seksuaalset väärkohtlemist tunnistas üks vastaja.

Esinemissageduste võrdluses (table 2) esinesid statistiliselt olulised erinevused füüsilises väärkohtlemises - poisid olid sagedamini kogunud füüsilist väärkohtlemist käimissuhtes võrreldes tüdrukutega, kusjuures nii poisid kui tüdrukud olid käimissuhtes kogunud suhteliselt sagedasti seksuaalset väärkohtlemist ja vähemsagedasti psühholoogilist väärkohtlemist. Kogetud psühholoogilise ja seksuaalse väärkohtlemise esinemissageduses käimissuhtes statistiliselt olulisi erinevusi poiste ja tüdrukute vahel ei esinenud.

Toime pandud väärkohtlemise esinemissageduste võrdlus poiste ja tüdrukute käimissuhtes kolme väärkohtlemise üldliigi lõikes näitas, et mõlemast soost uuritavad olid suhteliselt sagedasti toime pannud partneri suhtes füüsilist väärkohtlemist ja suhteliselt vähemsagedasti psühholoogilist väärkohtlemist, kusjuures statistiliselt olulisi erinevusi kahe uuritavate grupi vahel üldliikide lõikes ei ilmnenu (tabel 2).

Tabel 2. Kogetud ja toime pandud erinevat liiki väärkohtlemise esinemissagedus poistel ja tüdrukutel: keskmised, t ja p väärtused

	Kogetud väärkohtlemine				Toime pandud väärkohtlemine			
	M_n	M_m	t	p	M_n	M_m	t	p
Väärkohtlemine (kokku)	0,76	0,83	3,48	0,01	0,67	0,68	0,88	0,19
Füüsiline väärkohtlemine	1,06	1,17	5,24	0,01	1,06	1,07	0,99	0,16
Seksuaalne väärkohtlemine	1,17	1,11	0,98	0,17	1	1,01	1,0	0,16
Psühholoogiline väärkohtlemine	0,35	0,41	1,49	0,07	0,19	0,2	0,57	0,28

Kogetud ja toime pandud psühholoogilise väärkohtlemise sagedus käimissuhetes poistel ja tüdrukutel alaliikide lõikes

Psühholoogiline väärkohtlemine oli jagatud nelja alaliigi alla: emotsionaalne manipulatsioon, isiklik solvamine, jälgitav käitumine, ähvardav käitumine. Uurimustulemused näitasid (tabel 3), et nii poisid kui tüdrukud olid kogunud käimissuhetes kõige enam emotsionaalset manipulatsiooni ja isklikku solvamist, kusjuures ise partneri suhtes olid nii tüdrukud ja poisid toime pannud enim emotsionaalset manipulatsiooni. Võrreldes omavahel poiste ja tüdrukute kogetud psühholoogilise väärkohtlemise sagedust nelja alaliigi - emotsionaalne manipulatsioon, isiklik solvamine, jälgiv käitumine ja ähvardav käitumine, lõikes, ilmes ühe alaliigi puhul neljast statistiliselt oluline erinevus. Nimelt poisid olid kogunud ähvardavat käitumist sagedamini kui tüdrukud.

Võrreldes uurimuses osalenud poiste ja tüdrukute käimissuhetes partneri suhtes ise toime pandud psühholoogilise väärkohtlemise esinemissagedust nelja alaliigi lõikes (tabel 3), ilmnes kaks sttistiliselt olulist erinevust mõõdetuna t-testiga – toime pandud väärkohtlemine ähvardava käitumisena ja emotsionaalse manipulatsioonina oli tüdrukute seas sagedasem kui poistel.

Tabel 3. Kogetud ja toime pandud psühholoogilise väärkohtlemise esinemissagedus poistel ja tüdrukutel alaliikide lõikes: keskmised, *t* ja *p* väärtused

	Kogetud väärkohtlemine				Toime pandud väärkohtlemine			
	<i>M_n</i>	<i>M_m</i>	<i>t</i>	<i>p</i>	<i>M_n</i>	<i>M_m</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Emotsionaalne manipulatsioon	0,5	0,46	0,62	0,26	0,3	0,22	1,71	0,04
Isiklik solvamine	0,42	0,44	0,37	0,35	0,17	0,17	0,10	0,45
Jälgiv käitumine	0,36	0,4	0,49	0,30	0,17	0,18	0,33	0,36
Ähvardav käitumine	0,15	0,33	3,17	0,01	0,16	0,1	1,69	0,04

Kogetud ja toime pandud psühholoogilise väärkohtlemise sagedus käimissuhetes poistel ja tüdrukutel tegevusaktide lõikes

Uurimuse tulemuste põhjal saab järeldada, et emotsionaalse manipulatsiooni tegevusaktidest (tabel 4) käimissuhetes kogesid nii poisid kui tüdrukud kõige enam selliseid tegevusakte, kus partner oli teinud midagi, mis neis tekitas armukadedust või öeldud midagi, mis riivas nende tundeid. Suhteliselt vähem olid tüdrukud ja poisid partneri poolt kogunud ähvardust,

kellegi teisega käima hakata. Kogetud emotsionaalse manipulatsiooni erinevate tegevusaktide sageduste võrdluses statistilisi erinevusi poiste ja tüdrukute vahel ei ilmnenu.

Uurimustulemustest selgus, et käimissuhetes partneri suhtes toime pandud emotsionaalse manipulatsiooni tegevusaktidest tunnistasid nii poisid kui tüdrukud, et on kasutanud partneri suhtes suhteliselt rohkem tegevust, mis tekitab armukadedust või öelnud tahtlikult midagi, mis riivas partneri tundeid. Samas kõige madalama esinemissagedusega emotsionaalset manipulatsiooni puudutav tegevusakt oli nii tüdrukute ja kui poiste poolt toime pandud ähvardus, hakata käima kellegi teisega. Toime pandud emotsionaalse manipulatsiooni erinevate tegevusaktide sageduses statistilisi olulisi erinevusi tüdrukute ja poiste vahel ei esinenud.

Tabel 4. Kogetud ja toime pandud psühholoogilise väärkohtlemise esinemissagedus poistel ja tüdrukutel tegevusaktide lõikes: keskmised, t ja p väärtused

Emotsionaalne manipulatsioon	Kogetud väärkohtlemine				Toime pandud väärkohtlemine			
	M_n	M_m	t	p	M_n	M_m	t	p
Öelnud tahtlikult midagi, mis riivas mu/tema tundeid.	0,74	0,65	0,56	0,28	0,37	0,28	0,82	0,20
Ähvardanud hakata kellegi teisega käima.	0,23	0,22	0,14	0,44	0,1	0,06	0,75	0,22
Teinud midagi, et minus/temas armukadedust tekitada.	0,6	0,67	0,43	0,33	0,51	0,38	1,09	0,13
Tuletanud meelde midagi minevikust, et mulle/talle haiget teha.	0,43	0,4	0,22	0,41	0,23	0,17	0,78	0,21

Uurimuse tulemused näitasid, et psühholoogilise väärkohtlemise alaliigi – isikliku solvamise, tegevusaktidest olid poisid ja tüdrukud käimissuhetes suhteliselt sagedasti kogunud ja toime pannud süüdistamist. Kõigi kolme kogetud ja toime pandud isikliku solvamise väärkohtlemise tegevusaktide esinemissageduses ei ilmnenu statistiliselt olulisi erinevusi poiste ja tüdrukute vahel (tabel 5).

Tabel 5. Kogetud ja toime pandud psühholoogilise väärkohtlemise esinemissagedus poistel ja tüdrukutel tegevusaktide lõikes: keskmised, t ja p väärtused

Isiklik solvamine	Kogetud väärkohtlemine				Toime pandud väärkohtlemine			
	M_n	M_m	t	p	M_n	M_m	t	p
Solvanud mind/teda teiste ees.	0,38	0,4	0,13	0,44	0,2	0,17	0,36	0,35

Kritiseerinud mu/tema välimust teiste ees.	0,26	0,25	0,04	0,48	0,04	0,07	0,82	0,20
Süüdistanud mind/teda milleski, mida ma/ta ei teinud.	0,6	0,75	0,91	0,18	0,25	0,3	0,58	0,27

Uurimustulemuste põhjal saab väita, et psüühholoogilise väärkohtlemise alaiigi, jälgiva käitumise, tegevusaktidest olid nii tüdrukud kui poisid enim kogunud partneri poolt ja ka ise toime pannud tegevusi, mis seostusid keeluga rääkida või tegutseda koos teistega. Psüühholoogilise väärkohtlemise alaiigi- jälgiva käitumise, kolme erineva tegevusakti sageduste võrdluses käimissuhetes nii väärkohtlemise kogemisel kui ka toime panemisel statistiliselt olulisi erinevusi poiste ja tüdrukute vahel ei ilmnenud (tabel 6).

Tabel 6. Kogetud ja toime pandud psüühholoogilise väärkohtlemise esinemissagedus poistel ja tüdrukutel tegevusaktide lõikes: keskmised, *t* ja *p* väärtused

Jälgiv käitumine	Kogetud väärkohtlemine				Toime pandud väärkohtlemine			
	<i>M_n</i>	<i>M_m</i>	<i>t</i>	<i>p</i>	<i>M_n</i>	<i>M_m</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Ei lubanud mul/tal teha midagi koos teistega.	0,48	0,53	0,31	0,38	0,23	0,3	0,65	0,25
Keelanud mul/tal ära vastassoost isikutega rääkimise.	0,48	0,56	0,52	0,29	0,25	0,17	0,95	0,17
Sundinud mind/teda kirjeldama minut-minutilt tegusid päeva jooksul.	0,12	0,25	1,21	0,11	0,06	0,02	1,33	0,09

Uurimustulemused näitasid, et psüühholoogilise väärkohtlemise alaiigi - ähvardava käitumise, tegevusaktidest olid tüdrukud sagedamini kogunud kui poisid, et käimissuhte partner viskab neid mingi asjaga, ähvardab haiget teha või lüüa (statistiliselt olulised erinevused uuritavate gruppide vahel). Võrreldes poiste ja tüdrukute partneri suhtes ise toime pandud ähvardava käitumise tegevusaktide esinemissagedust ilmnis üks sttistiliselt oluline erinevus – tüdrukud olid poistest sagedamini ise hakanud käimispartnerit lööma, kuid jätnud siiski löömata (tabel 7).

Tabel 7. Kogetud ja toime pandud psühholoogilise väärkohtlemise esinemissagedus poistel ja tüdrukutel tegevusaktide lõikes: keskmised, *t* ja *p* väärtused

Ähvardav käitumine	Kogetud väärkohtlemine				Toime pandud väärkohtlemine			
	M _n	M _m	<i>t</i>	<i>p</i>	M _n	M _m	<i>t</i>	<i>p</i>
Lõhkunud või kahjustanud midagi, mis mulle/talle kuulub.	0,21	0,31	0,92	0,17	0,09	0,11	0,43	0,33
Visanud mu/tema pihta millegagi, aga mitte tabanud.	0,22	0,53	2,25	0,01	0,26	0,2	0,61	0,27
Hakanud mind/teeda lööma, kuid siiski ei jätkanud löömist.	0,07	0,29	2,04	0,02	0,2	0,07	1,91	0,03
Ähvardanud mulle/talle haiget teha.	0,1	0,29	1,78	0,03	0,11	0,06	0,73	0,23

Kogetud ja toime pandud füüsilise väärkohtlemise sagedus käimissuhetes poistel ja tüdrukutel alaliikide lõikes

Füüsiline väärkohtlemine oli antud küsimustiku küsimuste raames jagatud kaheks alaliigiks: mõõdukaks ja raskeks füüsiliseks väärkohtlemiseks. Sealjuures 51 (N_n=22; N_m=29) mõõduka füüsilise väärkohtlemise kogemusega vastajast oli 8 (7%; N_n=3; N_m=5) kogenud partneri poolt rasket füüsilist väärkohtlemist. Partneri mõõdukat füüsilist väärkohtlemist käimissuhetes tunnistas 43 vastanutest (40%): 26 tüdrukut (60%) ja 17 poissi (40%), rasket füüsilist väärkohtlemist oli toime pannud 5 vastajat (5%): 3 tüdrukut ja 2 poissi.

Esinemissageduse aritmeetiliste keskmiste võrdluses esines kogetud füüsilise väärkohtlemise alaliikide lõikes statistiliselt olulisi erinevusi – poisid olid sagedamini kogenud mõõdukat ja rasket füüsilist väärkohtlemist käimissuhetes võrreldes tüdrukutega. Toime pandud füüsilise väärkohtlemise kahe alaiigi – mõõduka ja raske, väärkohtlemise sagedust näitavate aritmeetiliste keskmiste võrdluses ei ilmnenud poiste ja tüdrukute vahel statistilist olulist erinevust (tabel 8).

Tabel 8. Kogetud ja toime pandud füüsilise väärkohtlemise esinemissagedus poistel ja tüdrukutel alaliikide lõikes: keskmised, *t* ja *p* väärtused

	Kogetud väärkohtlemine				Toime pandud väärkohtlemine			
	M _n	M _m	<i>t</i>	<i>p</i>	M _n	M _m	<i>t</i>	<i>p</i>
Mõõdukas füüsiline väärkohtlemine	1,09	1,24	4,95	0,01	1,08	1,09	0,87	0,19
Raske füüsiline väärkohtlemine	1,02	1,06	1,87	0,03	1,01	1,03	1,20	0,11

Kogetud ja toime pandud mõõduka füüsilise väärkohtlemise sagedus käimissuhetes poistel ja tüdrukutel tegevusaktide lõikes

Uurimuse tulemustele toetudes võib väita, et poisid olid kogenud mõõduka füüsilise võõrkohtlemise aktidest tüdrukutest sagedamini järgmist (sageduse järjekorras): hammustamine, kriimustamine, tõukamine, kõrvakiilu andmine, jalaga löömine (ilmnesid statistiliselt olulised erinevused). Uurimuses osalenud tüdrukud olid sagedamini kui poisid mõõduka füüsilise väärkohtlemise tegevusaktidest toime pannud partneri suhtes kõrvakiilu andmist. Poisid tunnistasid sagedamini kui tüdrukud, et olid toime pannud käimissuhetes partneri suhtes käe või käte väänamist (tabel 9).

Tabel 9. Kogetud ja toime pandud mõõduka füüsilise väärkohtlemise esinemissagedus poistel ja tüdrukutel tegevusaktide lõikes: keskmised, *t* ja *p* väärtused

	Kogetud väärkohtlemine				Toime pandud väärkohtlemine			
	M _n	M _m	<i>t</i>	<i>p</i>	M _n	M _m	<i>t</i>	<i>p</i>
Mõõdukas füüsiline väärkohtlemine								
kriimustamine	1,09	1,24	4,95	0,01	1,08	1,09	0,87	0,19
kõrvakiilu andmine	1,13	1,44	2,84	0,01	1,15	1,13	0,28	0,38
käe või käte väänamine	1,05	1,3	2,59	0,01	1,18	1,05	2,10	0,01
vastu seina tõukamine, hoidmine	1,11	1,09	0,26	0,39	1,04	1,15	1,80	0,03
jalaga löömine	1,11	1,11	0,01	0,49	1,05	1,13	1,38	0,08
sõrmede väänamine	1,04	1,22	2,23	0,01	1,06	1,04	0,63	0,26
hammustamine	1,08	1,15	1,06	0,14	1,03	1,04	0,39	0,34
tõukamine/tirimine	1,18	1,59	2,79	0,01	1,16	1,21	0,53	0,29
autost välja viskamine	1,11	1,33	2,01	0,02	1,05	1,11	1,10	0,13
viskamine millegagi, mis haiget tegi	1,02	1,00	1,42	0,07	1,02	1,02	0,21	0,41
	1,06	1,15	0,95	0,17	1,04	1,04	0,01	0,49

Uurimustulemuste põhjal ilmnes, et rasket füüsilist väärkohtlemist käimissuhetes olid üldiselt poisid sagedamini kogenud kui tüdrukud, kuid kuue erineva raske väärkohtlemise tegevusakti lõikes olulisi erinevusi sugupoolte vahel ei ilmenud. Toime pandud raske füüsilise väärkohtlemise tegevusaktide esinemissagedus kuue erineva akti lõikes oli suhteliselt harvaesinev ning soolisi erinevusi ei täheldatud (tabel 10).

Table 10. Kogetud ja toime pandud raske füüsilise väärkohtlemise esinemissagedus poistel ja tüdrukutel tegevusaktide lõikes: keskmised, t ja p väärtused

	Kogetud väärkohtlemine				Toime pandud väärkohtlemine			
	M_n	M_m	t	p	M_n	M_m	t	p
Raske füüsiline väärkohtlemine	1,02	1,06	1,87	0,03	1,01	1,03	1,20	0,11
kägistamine	1,06	1,11	0,62	0,26	1,02	1,06	0,60	0,27
põletamine või kõrvetamine	1	1,02	1	0,16	1	1	0	0
rusikaga löömine	1,01	1,07	1,32	0,09	1,01	1,02	0,28	0,39
mõne muu tugeva asjaga löömine	1,01	1,07	1,03	0,15	1	1,02	1	0,16
läbipeksmine	1,01	1,06	0,88	0,18	1,04	1,06	0,28	0,39
relva või noaga ründamine	1	1	0	0	1	1,06	1	0,16

Tüdrukute ja poiste erinevused enesekaitseks löömisel ja vigastuste tekitamisel**käimissuhetes**

Uurimuses osalenud noorukitest 13 (12%) olid käimissuhetes enesekaitseks löönud, kusjuures olulisi erinevusi poiste ja tüdrukute vahel seoses enesekaitseks löömisega käimissuhetes ei ilmnenud. Uurimuse tulemused näitasid, et 7 (6%) vastanud on saanud käimissuhte partneri poolt meelega tekitatud vigastusi, kuigi ilmes, et poiste puhul võrreldes tüdrukutega olid käimispartneri poolt tekitatud vigastused sagedasemad, ei olnud näitajad võrdluses oluliselt erinevad (tabel 11).

Tabel 11. Tüdrukute ja poiste erinevused enesekaitseks löömisel ja vigastuste tekitamisel

	M_n	M_m	t	p
Enesekaitseks löömine	1,11	1,15	0,43	0,33
Partner on meelega tekitanud vigastusi	1,05	1,17	1,39	0,08

Kogetud ja toime pandud seksuaalse väärkohtlemise sagedus käimissuhetes poistel ja tüdrukutel

Uuringu tulemustest lähtuvalt oli käimissuhetes noorukitest 20 (19%) kogunud seksuaalset väärkohtlemist. Võrreldes omavahel poiste ja tüdrukute kogetud ja toime pandud seksuaalse väärkohtlemise üldist sagedust ja sagedust tegevusaktide lõikes ilmnnes, et sagedusnäitajate võrdluses statistiliselt olulisi erinevusi ei ilmnenud (tabel 12).

Tabel 12. Kogetud ja toime pandud seksuaalsete väärkohtlemisaktide soolised erinevused aritmeetiliste keskmiste põhjal.

	Kogetud väärkohtlemine				Toime pandud väärkohtlemine			
	M _n	M _m	t	p	M _n	M _m	t	p
Seksuaalne väärkohtlemine	1,17	1,11	0,97	0,16	1	1,01	1	0,16
Sund seksuaalvahekorda astuma	1,14	1,16	0,29	0,38	1	1	0	0
Sund tegema muud laadi seksuaalset tegevust	1,2	1,17	0,35	0,36	1	1,02	1	0,161

ARUTELU

Noorukieas muutuvad oluliseks suhted sõprade ja eakaaslastega ning alguse saavad käimissuhted. Käesoleva uurimustöö eesmärgiks oli välja selgitada käimissuhete kogemused ning soolised erinevused väärkohtlemise esinemissageduses käimissuhetes noorukitel. Uuringusse haarati kolme kooli gümnaasiumiastme noorukid. Kohtinguvägivalda liikide esinemissagedust uuriti kahest aspektist: väärkohtlemise kogemist ja väärkohtlemise toime panemist noorukite käimissuhetes.

Uurimustöös esitati neli uurimusküsimust. Esimene uurimusküsimus oli: *Missugused on noorukite käimissuhete kogemused?*

Uurimustulemustest selgus, et noorukitel vanuses 15-20 aastat oli käimissuhe 65%. Eelnevad uuringud näitasid, et umbes kolmel neljandikul noorukitel on olnud kohtingusuhe (Foshee, 1996; Sorensen, 2007; Neito, 2012). Esimesed käimissuhted said alguse 12 aastaselt, käimissuhte alguse keskmine vanus oli 15,9 aastat. Neito (2012) gümnaasistide uuringus oli esimene käimissuhe saanud alguse keskmiselt 15,2 aastaselt. Seega esimesed käimissuhted tekivad üsna noorukiea alguses. Uuringud on näidanud, et noorukite vanuse kasvamisega kasvab ka käimissuhetes olevate noorukite protsent, kus 14-15 aasta vanustest on kogenud käimissuhet 35%, siis 17-18 aasta vanused on käimissuhet kogenud 75% (Collins, 2003). Üle poolte uuritavatel oli olnud üks kuni kaks suhet. Ka Neito (2012) uuringust selgus, et 62% gümnaasistidel (keskmine vanus 17,5) oli olnud üks kuni kaks käimissuhet. Uuringus osalenud noorukite käimissuhte kestvus oli olnud keskmiselt kuni üks aasta. Varasemas uuringus kinnitas 35% 15-16 aastaseid ning 60% 17-18 aastaseid, et nende käimissuhe on kestnud 11 kuud või kauem (Collins, 2003).

Teine uurimusküsimus oli: *Millised on erinevused kogetud ja toime pandud füüsilise väärkohtlemise esinemissageduses käimissuhetes poistel ja tüdrukutel?*

Uurimuse tulemused näitasid erinevust kogetud füüsilise väärkohtlemise esinemissageduses poiste ja tüdrukute vahel, aga toime pandud füüsilises väärkohtlemises erinevusi ei esinenud. Noorukite käimissuhetes olid poisid kogenud tüdrukutest sagedamini füüsilist väärkohtlemist, sealjuures nii mõõdukat kui ka rasket väärkohtlemist. Kuigi kirjandus on võtnud füüsilise väärkohtlemise puhul soopõhise hoiaku, eeldades, et tüdrukud on ohvrid ja poisid on toime panijad, siis on uuringuid, mis kinnitavad seda (Foshee *et al*, 2009; Neito 2012), aga ka uuringuid, mis näitavad vastupidist suunda (Molidor, 1998; Daff *et al*, 2021). Seega ei saa teha üldistust, et tüdrukud on füüsilise väärkohtlemise ohvrid, tegelikult võivad seda kogeda olulisel määral ka poisid.

Võrreldes käimissuhetes tüdrukute ja poiste poolt toime pandud füüsilise väärkohtlemise alaliikide – mõõduka ja raske füüsilise väärkohtlemise esinemissagedusi, selgus antud uurimustöö põhjal, et mõõduka ja raske väärkohtlemise toime panemisel soolisi erinevusi ei esinenud. Küll aga ilmnedid esinemissageduses olulised erinevused tüdrukute ja poiste vahel mõõduka väärkohtlemise tegevusaktide kogemisel ja toime panemisel. Tüdrukute ja poiste erinevused ilmnedid kogetud viies mõõduka väärkohtlemise tegevusaktis: kriimustamine, kõrvakiilu saamine, jalaga löömine, hammustamine, tõukamine/tirimine. Viiest väärkohtlemise aktist ühte, kõrvakiilu saamist olid kogenud tüdrukud poistest sagedamini. Neito (2012) uurimustöö tulemustest selgus, et kõiki eelnevalt mainitud viit väärkohtlemise tegevusakti olid kogenud poisid tüdrukutest sagedamini. Ka Molidor ja Tolman (1998) leidsid, et poisid kogevad füüsilise kohtinguvägivalla kergemaid vorme tõenäolisemalt sagedamini kui tüdrukud.

Noorukite käimissuhtes toime pandud mõõduka füüsilise väärkohtlemise tegevusaktide lõikes esinesid erinevused sageduses kahes tegevusaktis tüdrukute ja poiste vahel. Uuringu tulemustest selgus, et tüdrukud on sagedamini andnud partnerile kõrvakiilu ja käte väänamine oli sagedasem poiste poolt partnerile tehtud tegevus. Viimase puhul oli märgata toime pandud ja kogetu kokkulangevust – tüdrukud kogesid käte väänamist sagedamini kui poisid. Austraalia uuringus teatasid tüdrukud, et kõige sagedamini olid nad käimissuhetes oma partnerit hammustanud ja löönud ning poisid olid tõuganud ja löönud rusikaga (Daff *et al*, 2021). Antud uurimustöös rusikaga löömisel tüdrukute ja poiste vahel käimissuhtes erinevusi ei olnud. Raske füüsilise väärkohtlemise tegevusaktide esinemissagedustes kogemisel ja toime panemisel käimissuhtes ei esinenud erinevusi tüdrukute ja poiste vahel.

Kui mõõduka väärkohtlemise toime panemisel esines erinevusi - teatud tegevusaktides käimissuhetes olid poisid rohkem väärkohtlejad ja teatud tegevusaktides jälle tüdrukud, siis raske väärkohtlemise tegevusaktides olid esinemissagedused sooti sageduselt üsna sarnased. Kuigi eelnevad Foshee jt (2009) ja Molidori ja Tolmani (1998) uuringud on näidanud, et poisid sooritasid raskemat füüsilist väärkohtlemist sagedamini kui tüdrukud.

Füüsiline väärkohtlemine võib olla vastastikune, mis tähendab, et mõlemad partnerid võivad olla üksteise suhtes vägivaldsed. Austraalia noorte uuringu tulemustest selgus, et vastastikust väärkohtlemist esines sagedamini kui ühesuunalist väärkohtlemist (Daff *et al*, 2021). See võib esineda suhtes, kus on probleeme, konflikte, võimuvõitlust (Jouriles *et al*, 2009). Vägivaldset käitumist võidakse põhjendada ka kui enesekaitseks tegutsemist, kus partneri sundiv- kontrollivale käitumisele reageeritakse vägivallaga. Samas võib uurimustulemust tõlgendada ühiskonna poolt aktsepeeritavate normidega, kus meeste vägivaldset käitumist ei aktsepteerita, küll aga suhtutakse naiste vägivaldsesse käitumisse leebemat. Suurem sotsiaalne aktsepteerimine suurendab ka vägivalda kasutamist (Daff *et al*, 2021). Töö autorina võin vaid oletada, et tüdrukute füüsilisele väärkohtlemisele, eriti naiste väärkohtlemisele on avalikult rohkem tähelepanu pööratud, mille tõttu on võib olla poisid hakanud julgemalt tunnistama, et ka nemad on füüsiliselt väärkoheldud ja tõenäoliselt on nad rohkem taunima hakanud soostereotüüpset lähenemist (mehed peavad tugevad olema). Samas lähtuvalt Briti noorukite (keskmine vanus 15, 7) uuringu tulemustest ei olnud füüsilise väärkohtlemise kogemused käimissuhetes soopõhiselt terves riigis ühesugused, ühes osariigis olid füüsilise väärkohtlemise ohvriks langemise osakaal tüdrukute seas kõrgem, teises osariigis oli poiste ohvriks olemise osakaal kõrgem (Exner-Cortens *et al*, 2021).

Kolmas uurimusküsimus oli: *Millised on erinevused kogetud ja toime pandud psühholoogilise väärkohtlemise esinemissageduses käimissuhetes poistel ja tüdrukutel?*

Antud uuringutulemuste põhjal oli psühholoogiline väärkohtmine kõige sagedamini kogetud kui ka toime pandud väärkohtlemise liik käimissuhetes noorukitel. Seda kinnitavad ka varasemad uuringud (Foshee *et al*, 2009; Neito, 2012; Jouriles *et al*, 2009; Exner-Cortens *et al*, 2021), et psühholoogiline väärkohtlemine on levinum kui mis tahes muu väärkohtlemine ja kõige vähem märgatavam. Ka uuringu tulemustest selgus (uuritavad olid 8. ja 12. klassi õpilased), et füüsilist väärkohtlemist taunitakse rohkem kui psühholoogilist väärkohtlemist (Linno *et al*,

2014). Antud töö uuringu tulemustest selgus, et poiste ja tüdrukute vahel ei ilmnunud erinevust psühholoogilise väärkohtlemise kogemisel ja toime panemisel, siis esinemissageduste võrdlused näitasid, et poisid kaldusid kogema sagedamini kui tüdrukud psühholoogilist väärkohtlemist. Varasemates uuringutes on leitud vastupidist – tüdrukud on enam kogenud käimissuhetes psühholoogilist väärkohtlemist, aga toime on pannud poisid enam (Foshee, 1996; Barter *et al*, 2009; Neito, 2012; Daff *et al*, 2021).

Toime pandud psühholoogilise väärkohtlemise alaliikidest esines sooline erinevus ühes alaliigis – ähvardav käitumine, mida olid kogenud poisid sagedamini kui tüdrukud. Toime pandud ähvardava käitumise tegevusaktides esines samuti soolisi erinevusi, kus poisid olid saanud tüdrukutest sagedamini millegagi viskamise, haiget tegemise ja löömise ähvardusi käimissuhetes. Siin oli märgata kogetud ja toime pandud tegevusaktis kokkulangevust – tüdrukud olid poistest sagedamini oma partnerit ähvardanud lüüa ja poisid olid ähvardavat löömist kogenud sagedamini.

Tüdrukute ja poiste puhul oli emotsionaalne manipulatsioon käimissuhetes kõige levinum psühholoogilise väärkohtlemise alaliik nii kogemisel kui toime panemisel. Samasuguseid tulemusi kinnitas ka Neito (2012) ja Foshee (1998) uuring. Erinevus ilmnis ainult emotsionaalse manipulatsiooni toime panemisel – tüdrukud kasutasid oluliselt enam oma partneri suhtes käimissuhetes emotsionaalset manipulatsiooni.

On tõendeid, et psühholoogiline väärkohtlemine käimissuhetes ennusatab järgnevat füüsilist väärkohtlemist (Exner-Cortens *et al*, 2021) või, kui on kogetud füüsilist ja seksuaalset väärkohtlemist, siis on käimissuhetes kogetud ka psühholoogilist väärkohtlemist (Soo *et al*, 2012). Kuna uurimuse tulemusi ei võrreldud ohvipõhiselt, missuguseid väärkohtlemise liike (füüsilise ja psühholoogilise ja seksuaalse) on üks ohver kogenud, ei saa antud uuringu põhjal väita, et üks väärkohtlemise liik esineb koos teisega, küll on neid kokkulangevusi võimalik edaspidi täpsemalt uurida.

Neljas uurimusküsimus oli: *Millised on erinevused kogetud ja toime pandud seksuaalse väärkohtlemise esinemissageduses käimissuhetes poistel ja tüdrukutel?*

Uurimistulemuste põhjal oli vastajad väärkohtlemise liikudest suhteliselt vähem kogenud seksuaalset väärkohtlemist võrreldes psühholoogilise ja füüsilise väärkohtlemisega. Nagu enamus varasemaid uuringuid ka kinnitasid (Foshee, 1996; Linno *et al*, 2014; Daff *et al*, 2021) kannatavad väärkohtlemise all rohkem tüdrukud, aga Neito (2012) uuringust ilmnis vastupidine

tendents – poisse oli seksuaalselt väärkoheldud rohkem kui tüdrukuid. Kuigi antud uurimuses seksuaalse väärkohtlemise kogemisel ja toime panemisel käimissuhetes soolisi erinevusi ei ilmnenud, kaldus ohvrite seas olema tüdrukuid rohkem kui poisse. Tüdrukuid oli sunnitud seksuaalvahekorda (vastavalt 7% ja 4%) ja/või tegema ka muud laadi seksuaalset tegevust (vastavalt 12% ja 4%). Kuna antud uuringus seksuaalse väärkohtlemise toime panemise protsent jäi väikseks (1%), ka Foshee (1996) keskkooliealiste uuringus oli selleks 2%, ei saa nende andmete põhjal teha üldistusi. Aga olenemata soost tekitab igasugune seksuaalne sundus kannatanule psühholoogilisi ja füüsilisi kahjustusi (Soo, 2010) ja on tõenäoliselt seotud ka nii psühholoogilise kui füüsilise väärkohtlemisega.

Töö piirangud ja praktiline väärtus

Töö piiranguks on, et antud tööd ei saa üldistada, sest haaras noorukeid ainult ühe maakonna kolmest gümnaasiumist. Tulevikus on võimalus sama uuringut korrata, haarates uuringusse noorukeid üle Eesti selekteerimata neid ainult gümnaasiumiastmes õppivate noorukite alla. Uurimust võib analüüsida ka vanusepõhiselt ja leida väärkohtlemise liikide kokkulangevusi ohvipõhiselt. Edaspidi võib uurida ka vastajate seksuaalset orientatsiooni, et teha üldistusi partneri soo kohta.

Uurimuse praktiline väärtus seisneb selles, et Eestis puuduvad noorukite kohtinguvägivalda uuringud, kus väärkohtlemist on uuritud kolme väärkohtlemise liigi lõikes soopõhiselt kahest seisukohast – kogemused seoses väärkohtlemise ohvriks olemisel ja väärkohtlemise toime panemisel. Uuringu tulemustest lähtuvalt on umbes pooled käimissuhte kogemusega tüdrukud ja ka poisid kokku puutunud väärkohtlemise ohvriks olemise ja väärkohtlemisega seotud tegevustega. Seega on väärkohtlemine noorukite seas probleem, mida tuleks teadvustada ja sellele ka rohkem tähelepanu pöörata.

Tänuõnad

Autor tänab südamest oma juhendajat Kristi Kõivu igakülgse toe ja abi eest. Tänan kõiki gümnaasiumi õpetajaid, kes aitasid mul küsitlused läbi viia ja noorukeid, kes võtsid vaevaks, et neid täita. Tänan oma lähedasi, kes olid mõistvad ja toetavad.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrekselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Kersti Aasa

/allkirjastatud digitaalselt/

20.05.2022

Kasutatud kirjandus

- Barter, C., McCarry, M., Berridge, D., & Evans, K. (2009). Partner exploitation and violence in teenage intimate relationships.
https://childhub.org/sites/default/files/library/attachments/833_833_EN_original.pdf
- Beilmann, M. (2020). *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. Tartu Ülikool*.
<https://samm.ut.ee/avaleht>
- Breiding, M. J., Basile, K. C., Smith, S. G., Black, M. C., & Mahendra, R. (2015). *Intimate partner violence surveillance: uniform definitions and recommended data elements*. Version 2.0. Atlanta (GA): National Center for Injury Prevention and Control, Centers for Disease Control and Prevention.
<https://www.cdc.gov/violenceprevention/pdf/ipv/intimatepartnerviolence.pdf>
- Burelomova, A. S., Gulina, M. A., & Tikhomandritskava, O. A. (2018). Intimate partner violence: An overview of the existing theories, conceptual frameworks, and definitions. *Psychology in Russia: State of the art*, 11(3), 128-144.
<http://psychologyinrussia.com/volumes/?article=7386>
- Collins, W. A. (2003). More than myth: the developmental significance of romantic relationships during adolescence. *Journal of Research On Adolescence*, 13(1), 1-24.
- Daff, E. S., McEwan, T. E., & Luebbers, S. (2021). Australian adolescents' experiences of aggression and abuse by intimate partners. *Journal of Interpersonal Violence*, 36, 9–10.
<https://journals-sagepub-com.ezproxy.utlib.ut.ee/doi/pdf/10.1177/0886260518801936>
- Exner-Cortens, D., Baker, E., & Craig, W. (2021). The national prevalence of adolescent dating violence in Canada. *Journal of Adolescent Health*, 69(3), 495-502.
- Foshee, V. A. (1996). Gender differences in adolescent dating abuse prevalence, types, and injuries. *Health Education Research*, 11, 275-286.
- Fosee, V. A., Benefield, T., Suchindran, C., Ennett, S. T., Bauman, K. E., Karriker-Jaffe, K. J., McNaughton Reyes, & H. L., Mathias, J. (2009). The development of four types of adolescent dating abuse and selected demographic correlates. *Journal of Research on Adolescence*, 19(3), 380–400.
- Jouriles, E. N., Platt, C., & McDonald, R. (2009). Violence in adolescent dating relationships. *The Prevention Researcher*, 16(1), 3-7.
- Kase, H. (2004). *Lähisuhtevägivald*. Tallinn: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut.

- Kraav, I., & Kõiv, K. (1999). *Inimeseõpetus: õpetajaraamat*. Tallinn: Koolibri.
- Linno, M., Soo, K., Puolokainen, T., Themas, A., & Themas, E. (2014) *Noortele suunatud lähisuhtevägivalda ennetavate tõendus- või teadmispõhiste programmide võrdlev uuring*. Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuuringute keskus RAKE.
- McNaughton Reyes, H. L., Graham, L. M., Chen, M. S., Baron, D., Gibbs, A., Groves, A. K., Kajula, L., Bowler, S., & Maman, S. (2021). Adolescent dating violence prevention programmes: a global systematic review of evaluation studies. *The Lancet Child & Adolescent Health*, 5(3), 223-232.
[https://www.thelancet.com/journals/lanchi/article/PIIS2352-4642\(20\)30276-5/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lanchi/article/PIIS2352-4642(20)30276-5/fulltext)
- Molidor, C., & Tolman, R., M. (1998). Gender and Contextual Factors in Adolescent Dating Violence. *Violence Against Women*, 4(2), 180–194.
<https://doi.org/10.1177/1077801298004002004>
- Neito, G. (2012). *Väärkohtlemise esinemine noorukite käimissuhtes*. Publitseerimata magistritöö.
- Paats, M. (2010). Vägivald paarisuhtes – müüdid ja tegelikkus. *Eesti Statistika Kvartalikirj*, 3, 74-83.
- Part, K., & Kull, M. (Toimetajad). (2019). *Terved ja turvalised suhted*. Noorte kohtinguvägivalda ennetamine. Õpetaja juhendmaterjal. Tartu.
https://sisu.ut.ee/sites/default/files/suk/files/3_kohtinguvv_a4_6petaja_veeb.pdf
- Preventing intimate partner and sexual violence against women*. Taking action and generating evidence. (2010). World Health Organization.
http://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/44350/9789241564007_eng.pdf?sequence=1
- Soo, K. (2010). Paarsuhtevägivald Eestis- leviks ja tagajärg. Lõppraport. Tartu Ülikool. Sotsioloogia ja sotsiaalpoliitika instituut. Sotsiaalministeerium.
<https://enut.ee/soo-k-2010-paarisuhtevagivald-eestis-levik-ja-tagajarjed-loppraport/>
- Soo, K., & Kutsar, D. (2004). *Seksuaalse väärkohtlemise kogemused ja hoiakud Eesti noorte hulgas*. Uuringu aruanne. Tartu Ülikool.
https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Ministeerium_kontaktid/Uuringu_ja_analuusid/Sotsiaalvaldkond/vaarkohtlemine_2004_1_.pdf
- Soo, K., Laanpere, M., Lippus, H., & Part, K. (2015). *Seksuaalvägivalda levimus ja hoiakud*

Eestis: uuringute ülevaade. Eesti Seksuaaltervise Liit. Tartu.

http://www.estl.ee/admin/upload/Dokumendid/SVV_ULEVAADE_EESTIS_2015.pdf

Soo, K., Reitelmann, E., & Laan, T. (Koostajad). (2012). *Sooline vägivald ja perevägivald*.

Käsiraamat põhikooli õpetajatele. ENÜ Sihtasutus Tallinn.

http://www.enu.ee/lisa/501_Kasiraamat_.pdf

Soonets R. (1997). *Laste väärkohtlemine*. Tartu: Atlex

Sorensen, S. (2007). Adolescent romantic relationships. *Research facts and findings*, 1-4.

https://dibbleinstitute.org/Documents/research_facts_romantic_0707.pdf

Õunapuu, L. (2014). Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes. Tartu Ülikool.

https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/73342/tulit_maarja_ma.pdf?sequence=1&isAllowed=y

World report on violence and health: summary. (2002). World Health Organization.

https://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/summary_en.pdf

Lisad

Lisa 1. Küsimustik (Neito, 2012)

I osa

Täida lüngad või vali sulle sobiv vastusevariant tehes ristike.

1. Vanus: ..... aastat

2. Sugu: : Mees Naine

3. Kas sa oled käinud kohtamas ja sul on olnud käimissuhteid?

Jah Ei

4. Mitu käimissuhet sul on või on olnud?

1-2 3-5 rohkem kui 5 käimissuhet pole olnud

5. Palun kirjelda oma praegust või varasemat käimissuhet. Kui varasemaid käimissuhteid on olnud rohkem, siis kirjelda viimast käimissuhet.

a) Kui vana oli Sinu partner, kui te käima hakkasite? ..... aastat

b) Kui vana olid Sina, kui te käima hakkasite? ..... aastat

c) Kui kaua te kohtamas käisite või olete käinud?

kuni 1 kuu kuni 3 kuud kuni 6 kuud kuni aasta
 kuni 3 aastat rohkem kui 3 aastat

II osa

Palun vasta järgnevatele küsimustele. Mõni küsimus võib sulle olla üllatav, kuid palun vasta ausalt.

1. Kui tihti on inimene, kellega oled käinud või käid kohtamas, teinud Sulle järgnevat?

Märgi sulle sobiv number igal hinnanguskaalal.

Mitte kunagi 0 – 1 – 2 – 3 väga tihti

Lõhkunud või kahjustanud midagi, mis mulle kuulub.	0	1	2	3
Visanud mu pihta millegagi, aga mitte tabanud.	0	1	2	3
Hakanud mind lööma, kuid siiski ei jätkanud löömist.	0	1	2	3
Ähvardanud mulle haiget teha.	0	1	2	3
Ei lubanud mul teha midagi koos teistega.	0	1	2	3
Keelanud mul ära vastassoost isikutega rääkimise.	0	1	2	3
Sundinud mind kirjeldama minut-minutilt tegusid päeva jooksul.	0	1	2	3
Solvanud mind teiste ees.	0	1	2	3
Kritiseerinud mu välimust teiste ees.	0	1	2	3
Süüdistanud mind milleski, mida ma ei teinud.	0	1	2	3
Öelnud tahtlikult midagi, mis riivas mu tundeid.	0	1	2	3
Ähvardanud hakata kellegi teisega käima.	0	1	2	3
Teinud midagi, et minus armukadedust tekitada.	0	1	2	3

Tuletanud meelde midagi minevikust, et mulle haiget teha.	0	1	2	3
---	---	---	---	---

2. Kui tihti oled Sa teinud järgnevat inimesele, kellega oled käinud või käid kohtamas?

Märgi Sulle sobiv number igal hinnanguskaalal.

Mitte kunagi 0 – 1 – 2 – 3 väga tihti

Lõhkunud või kahjustanud midagi, mis talle kuulub.	0	1	2	3
Visanud tema pihta millegagi, aga mitte tabanud.	0	1	2	3
Hakanud teda lööma, kuid siiski ei jätkanud löömist.	0	1	2	3
Ähvardanud talle haiget teha.	0	1	2	3
Ei lubanud tal teha midagi koos teistega.	0	1	2	3
Keelanud tal ära vastassoost isikutega rääkimise.	0	1	2	3
Sundinud teda kirjeldama minut-minutilt tegevusi päeva jooksul.	0	1	2	3
Solvanud teda teiste ees.	0	1	2	3
Kritiseerinud tema välimust teiste ees.	0	1	2	3
Süüdistanud teda milleski, mida ta ei teinud.	0	1	2	3
Öelnud tahtlikult midagi, mis riivas ta tundeid.	0	1	2	3
Ähvardanud hakata kellegi teisega käima.	0	1	2	3
Teinud midagi, et temas armukadedust tekitada.	0	1	2	3
Tuletanud meelde midagi minevikust, et talle haiget teha.	0	1	2	3

Vali Sulle sobiv valikuvariant hinnanguskaalal!

3. Kui tihti oled enesekaitseks löönud inimest, kellega oled käinud või käid kohtamas?

mitte kunagi 1 – 2 – 3 – 4 – 5 kümme või rohkem korda

4. Mitu korda inimene, kellega oled käinud või käid kohtamas, on Sulle meelega tekitanud vigastusi (nt sinikas, marrastus, põletus, haav või luumurd)?

mitte kunagi 1 – 2 – 3 – 4 rohkem kui viis korda

5. Kui mitmel korral on inimene, kellega oled käinud või käid kohtamas, teinud Sulle järgnevat? Märgi ainult siis, kui tema tegi seda esimesena (mitte enesekaitsest tingituna).

Märgi Sulle sobiv number igal hinnanguskaalal.

Skaala: **0** – mitte kunagi, **1** – 1-3 korda, **2** – 4-9 korda, **3** – 10 või rohkem korda

Kriimustas mind.	0	1	2	3
Andis mulle kõrvakiilu.	0	1	2	3
Väänas mu kätt või käsi.	0	1	2	3
Tõukas või hoidis mind vastu seina.	0	1	2	3
Lõi mind jalaga.	0	1	2	3
Väänas mu sõrmi.	0	1	2	3
Hammustas mind.	0	1	2	3
Üritas mind kägistada.	0	1	2	3
Tõukas või tiris mind.	0	1	2	3
Viskas mu autost välja.	0	1	2	3

Viskas mu pihta millegagi, mis mulle haiget tegi.	0	1	2	3
Sundis mind endaga astuma seksuaalvahekorda.	0	1	2	3
Sundis tegema mingit muud laadi seksuaalset tegevust, mida ma ei tahtnud.	0	1	2	3
Põletas või kõrvetas mind.	0	1	2	3
Lõi mind rusikaga.	0	1	2	3
Lõi mind millegi tugevaga (v.a rusikas).	0	1	2	3
Peksis mu läbi .	0	1	2	3
Ründas mind relva või noaga.	0	1	2	3

6. Kui mitmel korral oled Sina teinud järgnevaid asju inimesele, kellega oled käinud või käid kohtamas? Märki ainult siis, kui Sina tegid seda esimesena (mitte enesekaitsest tingituna). Märki Sulle sobiv number igal hinnanguskaalal.

Skaala: **0** – mitte kunagi, **1** – 1-3 korda, **2** – 4-9 korda, **3** – 10 või rohkem korda

Kriimustasin teda.	0	1	2	3
Andsin talle kõrvakiilu.	0	1	2	3
Väänasin tema kätt või käsi.	0	1	2	3
Tõukasin või hoidsin teda vastu seina.	0	1	2	3
Lõin jalaga.	0	1	2	3
Väänasin ta sõrmi.	0	1	2	3
Hammustasin teda.	0	1	2	3
Üritasin kägistada.	0	1	2	3
Tõukasin või tirisin .	0	1	2	3
Viskasin ta autost välja.	0	1	2	3
Viskasin ta pihta millegagi, mis talle haiget tegi.	0	1	2	3
Sundisin teda endaga astuma seksuaalvahekorda.	0	1	2	3
Sundisin tegema mingit muud laadi seksuaalset tegevust, mida ta ei tahtnud.	0	1	2	3
Põletasin või kõrvetasin teda .	0	1	2	3
Lõin rusikaga .	0	1	2	3
Lõin teda millegi tugevaga (v.a rusikas) .	0	1	2	3
Peksin ta läbi.	0	1	2	3
Ründasin relva või noaga.	0	1	2	3

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kersti Aasa,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose Noorte kohtinguvõgivala levimus: soolised erinevused, mille juhendaja on Kristi Kõiv, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Kersti Aasa

20.05.2022